

## معرفی سازه‌های آیینی الیماییان

سیده مانا روحانی رانکوهی

کارشناس ارشد باستان‌شناسی

### چکیده:

پژوهش‌های باستان‌شناسی الیمایی هنوز در آغاز راه است. کاوش‌گاه‌های اندک باستان‌شناسی الیمایی با آن که آگاهی‌های ارزنده‌ای به دنیای باستان‌شناسی بخشیده است، اما درباره‌ی این دوره‌ی کم شناخته و در تاریکی مانده بسیار ناچیز است. از این رو به کاوش‌های هدفمند در آینده چشم دوخته‌ایم. کاوش‌هایی که نه تنها دوره‌ی الیمایی بلکه فراتر از آن پیچیدگی‌ها و گره‌های ناگشوده‌ی پهنه‌ی جغرافیای سیاسی دوره‌ی پارت را بیشابیش می‌گشاید. نه تنها باور، آیین و دین باوری الیماییان در هاله‌ی تاریکی است، بلکه ناآگاه از بسیاری آگاهی‌هایی هستیم که کم و بیش درباره‌ی دیگر دوران‌ها دانسته‌ایم. الیماییان (۲-۱۶۳ ق.م-۱۲۴ م)، بومیان سرزمین کوهستانی شمال خاوری خوزستان بودند، که بارها در برابر سلوکیان و پارت‌ها ایستادگی کرده و مبادرت به تشکیل یک حکومت نیمه مستقل و خودمختار در منطقه نمودند. دایره فرمانروایی الیماییان میانه‌های زاگرس میانی تا کرانه‌های خلیج فارس، در درازایی از فارس تا مرزهای میان‌رودان را در برمی‌گرفت. پراکندگی ریزسکه‌های مسین و مفرغین الیماییان که نمادهای آیینی و سیاسی‌شان را نمایان می‌سازد؛ گاه گستره‌ی حکومتی آنان را بسیار وسیع‌تر از آنچه گفته شد، نشان می‌دهد. علاوه بر این، نگارنده‌های سنگی و صخره‌ای این قوم که در استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، چهارمحال و بختیاری، خوزستان و تا حدودی لرستان بر کوه‌ها و صخره‌ها نقش شده‌اند، هنر و جنبه‌های مختلف مذهبی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، قومی و فرهنگی آنان را نمایش می‌دهد. از الیماییان سازه‌های عظیم سنگی در سر مسجد، بردنشانده، قلعه‌بردی مسجد سلیمان، و ... به جای مانده، که باستان‌شناسان معتقدند این بناهای باشکوه نیایشگاه‌های الیماییان می‌باشند. این مقاله به معرفی در سازه‌های معماری آیینی الیماییان هم‌چون تخت‌گاه‌های بردنشانده، تخت‌گاه سر مسجد، با سازه‌های نیایشگاهی دوگانه و دیگر سازه‌های آیینی الیمایی چون کل‌چندارشمی، به همسانی‌های آن با سازه‌های آیینی همزمان و همجوار خود، می‌پردازد.

**واژگان کلیدی:** سازه‌های آیینی الیمایی، بردنشانده، مسجد سلیمان، کل‌چندار شمی، تختگاه‌های

آیینی

### مقدمه

بازمانده‌های چندی از سازه‌های معماری دوره‌ی الیماییان را می‌توان در سرزمین بختیاری، میانه‌ی زاگرس میانی، باستان‌شناسی کرد. شیب به پدیداری سکو در ساختار معماری بومی\_کوهستانی آنان می‌انجامد، برای هموارکردن زمینی که باید سازه‌ای را بر